

OZRENSKI PARTIZANSKI ODRED

TODOR
VUJASINOVIĆ

svjetlost
sarajevo

Odgovorni urednik
MARIO VUKIĆ

TODOR VUJASINOVIĆ

**OZRENSKI
PARTIZANSKI
ODRED**

SVJETLOST«, OOUR izdavačka djelatnost, Sarajevo
1979.

Recenzenti:

dr ZDRAVKO ANTONIĆ

dr NIKOLA BABIĆ

PREDGOVOR

Ova knjiga predstavlja treće prerađeno i dopunjeno izdanje. Do njenog objavljivanja došlo je na podsticaj Komisija Opštinskih komiteta Saveza komunista za istoriju Banovića, Doboja, Gradačca, Gračanice, Lukavca, Maglaja, Modrice, Tuzle, Zavidovića, živinica i uz saradnju sa Komisijom Predsjedništva CK SK Bosne i Hercegovine za istoriju i Institutom za istoriju u Sarajevu.

Trudio sam se da u ovoj knjizi opišem kako je nastajao, razvijao se i borio jedan od partizanskih odreda istočne Bosne — Ozrenski partizanski odred — u prvom periodu njegova postojanja, tj. u vremenu od jula — avgusta 1941. pa do aprila 1942. godine. O Drugom — obnovljenom Ozrenskom odredu govorim uopštenije ne ulazeći u detalje, jer sam u njemu manje direktno učestvovao.

Knjigu sam pisao, većim dijelom, na osnovu sjećanja, a manjim na osnovu: odredske arhive koju je uspio da sačuva drug Luka Lazarević na Brezicima, selu maglajskog sreza u kome se nalazio štab Odreda, zatim na temelju dokumenata neprijateljske provenijencije koje sam našao u Vojnoistorijskom institutu u Beogradu, te podataka koje sam prikupio od drugova — preživjelih boraca i koje su mi stavile na raspolaganje Komisije za istoriju pomenutih opština. Pisao sam je kao čovjek koji je većinu toga i sam preživio radeći u prvo vrijeme na stvaranju Ozrenskog partizanskog odreda, a poslije kao njegov komandant.

Knjigu sam pisao u obliku hronike. Pošto je odredski dnevnik propao, a nisam se mogao sjetiti izvjesnih datuma,

dogadaje sam rekonstruisao prema dokumentima neprijateljske provenijencije i prema podacima prikupljenim od preživjelih boraca.

Svjestan sam da izvjesne događaje nisam dovoljito osvjetlio i da su neka pitanja ostala nedovoljno obrađena, naročito ona koja su mi iščilila iz sjećanja. Želio sam da opisane događaje iznesem po mogućnosti upravo onakve kakvi su u ono vrijeme zaista i bili. Međutim, čim sam počinjao da ih opširnije obrađujem i rekonstruišem, i nehotice sam primijetio da ih prikazujem sa kasnije stečenim iskustvom i iz današnje perspektive. Zato sam smatrao da je bolje ako o njima govorim opštije.

U ovoj knjizi zahvatio sam samo jedan djelić naše velike narodne revolucije, nastojeći da je prikažem onako kako se ona razvijala u jednom kraju naše zemlje, sa svim njenim plimama i osekama, usponima i porazima. Borbeni put i život Ozrenskog partizanskog odreda poklapa se u osnovi sa svim onim što je preživljavao ustanički vokret u istočnoj Bosni i još nekim krajevima naše zemlje. Izvjesni postupci koje sam opisao u ovoj knjizi mogu se danas cijeliti pozitivno ili negativno. Ipak, izgleda mi da bi njihovo izolovano posmatranje, izvan opšteg okvira i uslova pod kojima se zbilja naša narodna revolucija u cjelini, moglo da da ocjenu koja ne bi odgovarala. Zato, mislim da treba što više pisati o našoj narodnoj revoluciji, i to pisati tako da bi tema bila osvjetljena sa raznih strana.

Da bi čitalac mogao što bolje pratiti ono o čemu ću mu kazivati, opisacu teritoriju Ozrenskog odreda na kojoj je on operisao.

Ozrenski odred je dobio ime po Ozren-planini, koja leži na tromeđi maglajskog, dobojskog i gračaničkog sreza, a istočnim obroncima se spušta na teritoriju tuzlanskog sreza. U Jugoslaviji postoje tri Ozren-planine: jedna u istočnoj Srbiji, druga u sarajevskom srezu, a treća je ova o kojoj ja govorim. Naravno, teritorija Ozrenskog odreda zahvatala je mnogo širi sektor nego što je to sama Ozren-planina. Kad smo počeli ustanak, mi smo njegove pripreme i organizaciju vršili na terenu koji se proteže od Zavidovića, preko Maglaja i Doboja, do Modriče i od Doboja, Ozrenom, pa uz rijeku Spreču, do Puračića. Ustanak smo počeli na cijeloj toj teritoriji, ali smo već prvih dana ustanka morali da

napustimo kraj koji leži sjeveroistočno od Doboja, do Modriče, i da se koncentrišemo uglavnom na onom trouglu koji leži između rijeka Bosne i Spreče, na prostorijski čiju južnu i istočnu granicu čine planina Blizna kod Zavidoviča, zatim greben Podsijelova, sjeverno od rijeke Krivaje, te Gornja i Donja Brijesnica, Milino Selo i Sižje, sela tuzlanskog sreza.

Granična sela na jugu i jugozapadu bila su: Karačić, Bočinja, Smrdinj, Bakotić, Jablanica, Brusnica, Rječica, Paklenica, Osojnica, Trbuk, Striježevica, Pravoslavni Pricljel i Lipac; sjevernu granicu, duž rijeke Spreče, činila su sela: Suho Polje, Tekućica, Boljanič, Karanovac, Sočkovac, Kakuž, Petrovo Selo i Porječina. U unutrašnjosti, tj. po samom Ozrenu, leže sela: Konopljišta, Gornji i Donji Rakovac, Brezici, Gornja i Donja Bukovica, Mičijevići, Vasiljevići, Tumare, Katanići i Krtova.

Mada smo već prvih dana ustanka morali da napustimo teritoriju sjeverno od rijeke Spreče, mi se tog kraja nismo nikad odrekli; a od septembra Odred ga je, kao neke vrste matica, stalno kontrolisao ili se na njegovom terenu borio. Tu teritoriju ja nazivam trebavskim krajem, imenom koje je ona u toku rata dobila prema šumi Trebavi, na koju su se u prvo vrijeme oslanjali dijelovi naših jedinica. Trebavski kraj su činila sela: Stanić-Rijeka, Kostajnica, Grabska, Bušletić, Osječani, Kožuhe, Koprivna i Vranjak, a zatim Paležnice, Zelinja, Tolisa i Skugrić, ali se uticaj Ozrenskog odreda u toku 1941. i početkom 1942. godine protezao i dalje, na srezove modrički, šamački i gradačački

Isto tako Odred je duže vremena kontrolisao krajeve u dolini rijeke Krivaje i južno od nje, a početkom 1942. godine imali smo i slobodnu teritoriju u gostovičkom kraju, tj. u selima: Čardaku, Gostoviću, Stojanovićima, Mitrovićima, Suhoj i Kamenici.

Nastojao sam da budem što objektivniji i da dam što vjerniju sliku ustanka. I kao komandant odreda, i kao čovjek koji se u periodu do oktobra 1943. godine uglavnom nije odvajao od borbe i toga kraja, imao sam mogućnosti da svestrano pratim i borbu i život Ozrenskog odreda, i vjerujem da sam u tome nastojanju prilično uspio.

Onaj dio odredske arhive i dokumenata neprijateljske provenijencije kojim sam se poslužio, ja sam naveo u tekstu

zato da bih osvijetlio što bolje pojedine događaje. Ostatak arhive, a naročito neprijateljskih dokumenata, dao sam pri kraju knjige kao prilog; dao sam ih tačno onakve kakve sam ih našao, tj. kako su pisane, ne mijenjajući ništa u tekstu. Mjesta u dokumentima koja se, usljed oštećenosti, nisu dala pročitati, označio sam tačkama. Svi citirani dokumenti, bilo kopije ili originali, nalaze se sačuvani u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, Arhivu CK SK Bosne i Hercegovine, Muzeju Narodne revolucije u Sarajevu i u Arhivu Željezničkog transportnog preduzeća u Sarajevu.

U neprijateljskim dokumentima nas su u prvo vrijeme nazivali »odmetnicima«, »četnicima«, »četničko-komunističkim bandama« itd., da bi nas tek u toku 1942. godine počeli postepeno nazivati partizanima. Međutim, Ozrenski partizanski odred organizovali su i vodili komunisti, a stajao je pod komandom Glavnog štaba za Bosnu i Hercegovinu, što istovremeno znači — pod komandom Vrhovnog štaba i druga Tita.

Odred je živio, radio i borio se po direktivama, planu i naređenjima Glavnog štaba partizanskih odreda za Bosnu i Hercegovinu. I mislim da je upravo njegova istorija — kao i istorija ostalih naših partizanskih odreda — najbolji dokaz da je samo tamo gdje je djelovala Partija, pa čak i slaba partijska organizacija, nicao istinski narodnooslobodilački pokret, koji je pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije i druga Tita vodio beskompromisnu borbu za slobodu svoje zemlje — rame uz rame s Crvenom armijom i ostalim snagama naprednog čovječanstva. Tamo gdje nismo imali partijske organizacije, pokušaji poštenih pojedinaca bili su neminovno osuđeni da se utope u kvislinške vode kompromisa i izdaje.

Ja pišem o jednom od mnogih odreda koji su nikli širom Jugoslavije 1941. godine i čije žrtve, podvizi i djela u borbi protiv okupatora, a za slobodu svoga naroda i cijelog naprednog čovječanstva, ne mogu da zastare.

I pored uložениh napora, svjestan sam činjenice da će izvjesna pitanja ostati nedovoljno obrađena ili možda nejasna. Možda sam i suviše malo rekao o našem političkom radu ili o životu u pozadini. No, i pored toga ja se nadam

da će ova knjiga moći da posluži i drugim kao podstrek za sličan rad, koji će u istorijskoj veličini prikazati doprinos našeg naroda u velikom oslobodilačkom ratu.

Putem ove knjige ja želim da odužim svoj dug i odam priznanje palim borcima Ozrenskog odreda koji, ne žaleći svojih života, padoše u neravnoj borbi i svoje kosti uzidaše u temelje ljepše budućnosti svojih naroda i svoje otadžbine.

Na kraju, želim da izrazim svoju zahvalnost Komisiji Predsjedništva CK SK Bosne i Hercegovine, Institutu za istoriju u Sarajevu, komisijama za istoriju i skupštinama opština Banovići, Doboj, Gradačac, Gračanica, Lukavac, Maglaj, Modriča, Tuzla, Zavidovići i žvinice kao i njihovom Koordinacionom odboru koji su svojom inicijativom i materijalnim doprinosom omogućili da se knjiga ponovo štampa. Takođe se zahvaljujem dr Nikoli Babiću i dr Zdravku Antoniću koji su mi kod pripremanja rukopisa za štampu dali niz korisnih sugestija.

Sarajevo, 20. XII 1978. godine

Todor VUJASINOVIĆ

Na inicijativu Komisije OK SK za istoriju Banovića, Doboja, Gradačca, Gračanice, Lukavca, Maglaja, Modrice, Tuzle, Zavidovića i Živinica, te uz konsultacije sa Komisijom Predsjedništva CK SK Bosne i Hercegovine i Institutom za istoriju u Sarajevu, Todor Vujasinović je pripremio svoj rukopis »Ozrenski partizanski odred« kao treće dopunjeno i prošireno izdanje.

Knjiga Todora Vujasinovića predstavlja svojevrsno povjesno svjedočanstvo o događajima, borbi na život i smrt sa okupatorima i domaćim izdajnicima, o ljudskim sudbinama i dramama, a prije svega ona je snažno izrazila slobodoljubivost i hrabrost naroda čitavog ozrenskog kraja.

Istovremeno ova knjiga predstavlja klasičan udžbenik političke literature koji govori o autentičnosti naše socijalističke revolucije i narodnog ustanka, udžbenik u kojeg je autor utkao svoje dugogodišnje revolucionarno iskustvo i iskustva naše Komunističke partije. Knjiga je baš kao i sam ustanak na Ozrenu izrazila širinu, svenarodnost naše revolucije. Iz nje se vidi kako je naša Komunistička partija, Savez komunista Jugoslavije, uvijek bio i ostao politička partija naroda, radničke klase, koja svoju snagu, svoja opredjeljenja, stavove i akcije, crpi iz realnih društvenih uslova, idejno ih oplemenjuje i pretvara u široku političku i vojničku akciju naroda.

Pripovjedački stil kazivanja događaja i opisa ljudi i njihovih sudbina, bogata dokumentacija koja je priložena knjizi daju joj posebnu vrijednost i originalnost, svjedočeći

>0 čvrstoj unutrašnjoj vezi autora i ovog kraja. Knjiga je ogledalo svestrane ličnosti autora — iskusnog revolucionara, narodnog čovjeka, vještog pripovjedača i disciplinovanog vojnika i komandanta.

Smisao za lijepu, jednostavnu narodnu riječ prisutna je isto toliko snažno, koliko je bila i autorova spremnost da zajedno sa ostalim drugovima izvrši partijski zadatak i u najsloženijim, vrlo teškim uslovima stvori hrabar, borbeni partizanski odred, jedan od najsnažnijih tada u našoj zemlji, koji je zadavao teške muke neprijatelju i ubrzo se proćuo svojim vojničkim i posebno diverzantskim akcijama u tzv. »Nepobjedivoj Hitlerovskoj tvrđavi«.

I pored dva izdanja knjiga je danas postala rijetkost u bibliotekama, arhivama, muzejima i drugim institucijama. S druge strane njezin idejni i vaspitni značaj od neprocjenjive su važnosti, ne samo sa istorijskog aspekta, nego prije svega sa stanovišta aktuelne političke prakse Saveza komunista u pogledu ostvarivanja kontinuiteta revolucionarnog iskustva, idejnog tumačenja današnjih zbivanja na ovom području, u razvijanju koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite te učvršćivanja bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti na čitavom regionu.

Knjiga predstavlja vrlo blisko štivo za izvođenje nastave zavičajne istorije u srednjim i osnovnim školama i obiluje likovima i primjerima boraca na kojima se mogu razvijati najhumanije komponente u vaspitanju mladih generacija kao što su hrabrost, slobodoljubivost, odanost, a iznad svega povjerenje u vlastite snage svog naroda.

Da bi se pripremilo za štampanje treće izdanje ove knjige formiran je Koordinacioni odbor od delegata ispred Komisija za istoriju navedenih OK SK, čiji je osnovni zadatak bio da prikupi novu građu, da koordinira sa autorom i izdavačem i da obezbijedi konstrukciju finansiranja. Sve ove poslove Koordinacioni odbor uspješno je obavio.

Dodatnu građu kojom se proširuju i dopunjuju sjećanja autora, verifikovale su Komisije za istoriju OK SK i sam autor knjige.

KOORDINACIONI ODBOR